

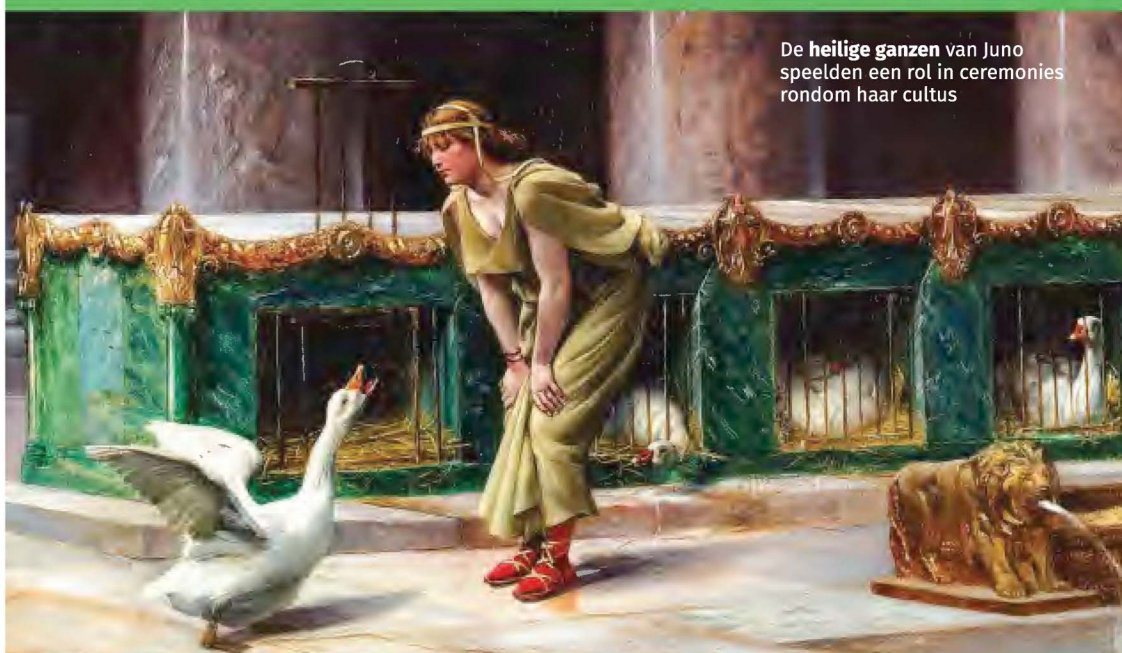
De Vogelbescherming van het oude Rome

In deze serie bespreekt Milou Kerkhof, classica en beginnend vogelaar, de rol die vogels speelden in de klassieke oudheid. Elke keer staat een ander thema centraal, deze keer is dat vogelbescherming.

Vogels tussen feit en fictie

Het zal ons niet verbazen dat de Romeinen, die liefhebbers waren van bloedige gladiatorengevechten en voor wie slavernij de gewoonste zaak van de wereld was, niet deden aan welke vorm van dierenbescherming dan ook. En in een wereld waarin mensen als beesten worden behandeld, betekent dat voor de dieren meestal niet veel goeds...

Toch is er ons uit de vroege Romeinse geschiedenis een verhaal overgeleverd dat wel degelijk in verband kan worden gebracht met vogelbescherming. Met een klein voorbehoud: als we het hebben over de vroege Romeinse geschiedenis, gaat het vaak weliswaar om spannende verhalen, maar is van feitelijke geschiedenis niet altijd sprake. Onderstaand verhaal is ons overgeleverd door de Romeinse historicus Titus Livius, die het optekende rond het jaar 25 voor Christus, ruim 250 jaar na de gebeurtenissen die zouden hebben plaatsgevonden. Betrouwbaar is zijn verhaal dus zeker niet, maar tegelijkertijd is het te mooi om niet te vertellen.

De heilige ganzen van Juno speelden een rol in ceremonies rondom haar cultus

We gaan terug naar het jaar 387 voor Christus. Rome was op dat moment weliswaar al een macht om rekening mee te houden, maar ook slechts een van de vele op het Italische schiereiland, en zeker niet de grootste. Van een oppermachtig Romeins wereldrijk was dus nog lang geen sprake. Sterker nog: in 387 werd de stad Rome aangevallen door de Galliërs, een volk dat destijds het noorden bewoonde van wat wij nu Italië noemen.

Elke Romein wist wat het betekende als vijanden een stad binnenvielen: huizen werden in brand gestoken, kostbaarheden geroofd, tempels vernield, mannen gedood, vrouwen en kinderen als slaaf meegevoerd. Zo hadden ze dat zelf ook al regelmatig gedaan met hun eigen vijanden.

Velen waren dus, met het oog op de naderende dreiging van de oprukkende Galliërs, de stad al ontvlucht. Maar een deel van hen, voornamelijk priesters en een klein gezelschap weerbare mannen, had zich verschanst op het Capitool, een van de zeven heuvelen waarop de stad Rome gebouwd was. Het Capitool was de heuvel waarop zich de heiligste tempel van de stad bevond, gewijd aan

'De ganzen begonnen luid te gakken en te klapperen met hun vleugels'

note én zus van oppergod Jupiter, scharrelde destijds een toom heilige tamme ganzen: vogels die gewijd waren aan de godin en een rol speelden in ceremonies rondom haar cultus.

Een nachtelijk avontuur

De bange vermoedens van de Romeinen kwamen uit: nadat de Galliërs Rome hadden bereikt, brandschatten ze de stad en begonnen ze de gebarricadeerde burcht van het Capitool te belegeren. Maar de muren waren steil en het was de Romeinen telkens nog gelukt om de aanvallen af te slaan. Daarom besloten de Galliërs om over te gaan tot een nachtelijke expeditie om de nog aanwezige Romeinen te overvallen met een verrassingsaanval. In opperste stilte beklommen de Gallische soldaten de burcht, waarbij, zo vermeldt Livius, zelfs de waakhonden en Romeinse wachters hen niet opmerkten. Maar waar de Galliërs niet op hadden gerekend, waren de ganzen van Juno! Zodra die waakzame dieren het onraad bespeurden, begonnen ze luid te gakken en te klapperen met hun vleugels,

De volkeren in Italië rond 400 v. Chr

en alarmeerden ze zo de Romeinen. Wat volgt in het verhaal van Livius is een sterk staaltje heldendom van de Romeinen die de Galliërs stuk voor stuk van de burcht afkieperden en daarmee de aanval wisten af te slaan.

'Tijdens de belegering van het Capitool en de **extreme voedselschaarste** die daarmee gepaard ging werden de ganzen met geen vinger aangeraakt.'

Wie beschermt nou eigenlijk wie?

De titel van mijn tekstje is 'De vogelbescherming van het oude Rome'. En dat heeft in dit verhaal dus een andere betekenis dan men op het eerste gezicht zou denken: niet de bescherming van vogels, maar de bescherming door vogels. Toch speelt ook vogelbescherming in die eerste betekenis van het woord een rol in dit verhaal. Want de heilige ganzen, zo vertelt Livius, genoten door hun bijzondere status ook zelf een zekere bescherming: de Romeinen hadden de dieren tijdens de belegering van het Capitool en de extreme voedselschaarste die daarmee gepaard ging, met geen vinger aangeraakt. En toen uiteindelijk de Gallische dreiging was verdwenen en het leven in Rome weer kon worden opgepakt, werden tijdens de jaarlijkse herdenkingsceremonie van deze gebeurtenis de ganzen van Juno als bedankje nog eens extra lekker bijgevoerd.

De gebeten hond

Kunnen we de Romeinen om die reden dan misschien toch nog dierenvrienden noemen? Ik ben bang van niet. Want hoewel de ganzen tijdens de jaarlijkse herdenking in het zonnetje werden gezet, vond tegelijkertijd de supplicia canum plaats: het rituele offeren van honden. Nog jaren na de 'ganzennacht' werden jaarlijks levende honden gekruisigd en door de straten van Rome geparadeerd, ongelukkige en onschuldige dieren die moesten boeten voor hun soortgenoten die destijds niet waren aangeslagen op het geluid van de naderende Galliërs.

Dit marmeren reliëf uit de eerste of tweede eeuw na Chr. is gevonden in Ostia, de havenstad van Rome, en verbeeldt de ganzen van Juno voor haar tempel.

